

МУЛТИКУЛТУРАЛИЗЪМ И МНОГОЕЗИЧИЕ

Биляна Радева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Третият том на сборника „Мултикултурализъм и многоезичие“ (Aleksova, Dzhonova 2022) съдържа докладите от Юбилейната научна сесия *Морфология, синтаксис, прагматика* в чест на проф. д.ф.н. Руселина Ницолова – един от бележитите съвременни български езиковеди, международно признат в областта на българистиката и славистиката, дългогодишен преподавател във Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. За да изразят своето уважение и признателност в Юбилейната научна сесия се включиха над 60 учени – колеги и докторанти на проф. Ницолова от 18 български и чуждестранни университета. В сборника е включена и пълната библиография на публикациите на проф. Р. Ницолова.

Статиите в сборника са общо 52 и са групирани в четири раздела: „Пленарни доклади“, „Морфология“, „Синтаксис“ и „Прагматика“. В четири от пленарните доклади изследователските търсения са насочени към глагола и неговите граматически категории. Интересен поглед върху йерархията и взаимодействието на граматическите категории на глагола представя В. С. Храковский. Три типа отношения между значенията на глаголите двойки V – V-ся в руския език представят в своето изследване Л. Н. Иорданская и И. А. Мельчук. наблюденията на двамата автори са основават върху материал от руския език, но представят типологични черти, валидни за ези-

ците, в които има възвратни глаголи. Любопитна гледна точка за наименованието на глаголните форми от типа *писал е* представя в статията си „За термина „минало неопределено време“ Ив. Кущаров. В пленарния доклад на Л. Попович откриваме задълбочения изследователски поглед върху омонимията на пасивните форми за плусквамперфект и формите за перфект и имперфект в сръбския език и съответно на аорист и имперфект в българския език. В своето изследване Ст. Буров представя степените за сравнение от гледна точка на тяхната семантика. Разделът включва и пленарния доклад на Е. Ю. Иванова, в който е разгледано апрехензивното значение на българската частица *да не би*.

В раздела, посветен на морфологията, се включват редица изследвания, свързани с морфологичните особености на глагола. Е. Денчева установява, че в готския език не е засвидетелствана инфинитивната конструкция *dativus cum infinitivo*, която се наблюдава в старобългарския език. В четири от статиите са представени отделни особености на евиденциалите (ренаратив, дубитатив и конклузив), както и връзката на адмиратива и презумптива с евиденциалите – това са разработките на З. Комати, на Кр. Алексова, на Е. Търпоманова и на Г. Нинова. В три от статиите са разгледани проблеми, свързани с глаголният вид. Кр. Чакърва обобщава, че безпредставъчните имперфективи в съвременния български език не трябва да се разглеждат като „дефективна“ група, а са структурен компонент на аспектиалната система, а Св. Славкова стига до извода, че общофактичното значение на несвършения вид в минало време може да съответства на значенията на граматичните времена. В. Иванова пък прави любопитни заключения за прагматичната значимост на някои частни видови значения и на категорията *лице*. На взаимодействието между наречието *бързо* и за-префигираните глаголи в съвременния български език са обърнали внимание в своето изследване А. Атанасова и Е. Габровска. Два параметъра, необходими и достатъчни за описанието на темпоралните грамемии, определя Л. Ласкова, а Ст. Фетваджиева очертава приликите и разликите в значенията на аориста в българския и в гръцкия език.

Интересни морфологични въпроси поставят в своите статии М. Номачи [М. Nomachi] и М. Стаменов. Задълбочените анализи на М. Номачи показват, че кашубското *jeden* не се е граматикализирано достатъчно, за да бъде счетено за неопределителен член. М. Стаменов пък насочва вниманието на читателя към турцизмите, използвани в разговорната реч, за които е трудно да се определи към коя част на речта принадлежат. Преливането между морфологията и синтаксиса е заинтригувало и П. Асенова, която определя синтаксиса като „вход“ за изменения в морфологията. Интердисциплинарен подход – в полето на морфологията, синтаксиса и прагматиката, изискват според Кр. Петрова релативите (комуникативите), употребявани като реакция на думите на събеседника или на цялата ситуация и изразяващи субективна модалност.

В раздел „Морфология“ са включени и две статии, свързани с изследването на местоименията. М. Илиева обръща внимание на семантиката и употребата на местоимението *тогава* в стиловете на българския книжовен език, а С. Банова разкрива тенденциите при усвояването на местоименните притежателни клитики в междинния български език от носители на различни езици.

Разнообразни проблеми, свързани с морфологията, са представени и в останалите четири статии от раздела. П. Пехливанова и Л. Бурова се интересуват защо в съвременните български и немски медийни текстове се предпочита контекстовата парафраза като средство за кореферентност. В. Сумрова повдига въпроса за рода на заемки като *аташе*, *пресаташе*, *гуру*, *джипи*. Б. Радева разглежда зависимостта между словообразователния суфикс и значението на прилагателните имена, а Й. Велкова обръща внимание на моделите за образуване на нови съществителни имена с коренна морфема, завършваща на веларен консонант.

Статиите в раздел „Синтаксис“ до голяма степен представят и взаимодействието между синтаксиса и прагматиката. М. Попова посочва, че съвременният синтактичен анализ се фокусира върху системните закономерности на взаимодействие между конвенционалната и инференциалната езикова употреба. Б. Андреева и С. Димитрова представят резултатите от изследване на взаимодействието между интонацията и информационната структура в изречения с SVO и OVS словоред. Изследванията на Е. Хаджиева и В. Матеева-Байчева са свързани със синтактичните особености при овладяването на чужд език. Предложните фрази и тяхната реализация на синтактично и семантично равнище са привлекли изследователски интерес на Р. Влахова-Руйкова и на А. Атанасов.

В две от статиите в раздел „Синтаксис“ на разглеждания сборник са засегнати проблеми, свързани с кратките местоименни форми. Г. Петрова си поставя задачата да разкрие „факторите, които позволяват или ограничават движението на притежателните клитики в синтактичната структура, както и тяхната комбинаторика“, а М. Тодорова и Цв. Димитрова разглеждат „двойствения прочит“ на родително-дателните конструкции в рамките на фразеологизми с опора глагол. Цв. Венкова разкрива различната критическа рефлексия на американския генеративен синтаксис в българското езикознание преди и след 1989 г. Особеностите на рекламните текстове за лекарствени продукти са разгледани в комуникативен план от С. Ставрева-Доростолска. Балканските ареални структури в синтаксиса на испаноеврейската езикова разновидност представя в своето изследване И. Добрева. Б. Овчарова пък обръща внимание на честотата на разпространение на изреченията с предпоставяне в българския и в английския език.

Последният раздел от третия том на сборника „Мултикултурализъм и многоезичие“ съдържа статии от областта на прагматиката. Две от изследванията са насочени към особеностите на детската реч – на Ю. Стоянова и на В. Попова. Интересни са наблюденията на Д. Савова за обобщеноличните изказвания с десемантизираната лексема *човек* в българския език. Езиковите явления в съвременните български медии са предизвикали изследователския интерес на Д. Даскалова. М. Жерева пък разглежда диктума и модуса на отказа като отрицателна реакция на подбуда. М. Джонова обръща внимание на употребата на индиректните речеве актове при изразяване на учтивост в писмената реч. Редица прагматични функции на обръщението в писмено неформално форумно общуване е извела в статията си Б. Тодорова. Езиковите средства за изразяване на оценка в конструкции с възпроизведена реч са представени в статията на В. Шушлина.

В раздел „Прагматика“ намира място и един винаги актуален проблем – категорията определеност/неопределеност. С изследването си В. Зидарова допринася за разширяването на изследователския поглед върху тази „най-екзотична“ категория в българския език, като представя прагматичния компонент в семантиката ѝ. А. Замбова насочва вниманието върху „жанровото и стилистично адекватното използване на писмената реч“ от младите хора (ученици и студенти), а Р. Манова извежда в своето изследване схема на формалните маркери на дискурсия дейксис в българския език.

Многообразието на творческите търсения в областта на прагматиката е допълнено от още две статии, включени в разглеждания раздел. В изследването си П. Осенова разкрива проблемите при прилагането на „корпусен поглед“ към семантичните роли. С. Питкевич си поставя за цел реализирането на възможните критерии за приложение на „диалога на дисциплините“ в областта на изучаването на езика.

Прегледът на статиите, поместени в третия том на сборника „Мултикултурализъм и многоезичие“, показва тематичното разнообразие на разработките, оригиналността и широтата на изследователските търсения, свързани с научните области, в които са и статиите на проф. Р. Ницолова.

ЛИТЕРАТУРА

АЛЕКСОВА, Кр.; ДЖОНОВА, М. (съст.), 2022. *Мултикултурализъм и многоезичие. Т. 3. Морфология, синтаксис, прагматика. Юбилейна сесия в чест на проф. дфн Руселина Ницолова*. София: УИ „Св. Климент Охридски“. 520 с. ISBN 978-954-07-5389-8.

REFERENCES

ALEKSOVA, Kr.; DZHONOVA M. (sast.), 2022. *Multikulturalizam i mnogoezichie. T. 3. Morfologia, sintaksis, pragmatika. Yubileyna sesia v chest na prof. dfn Ruselina Nitsolova*. Sofia: UI Sv. Kliment Ohridski. 520p. BN 978-954-07-5389-8.

MULTICULTURALISM AND MULTILINGUALISM

✉ **Dr. Bilyana Radeva, Assist. Prof.**
ORCID iD: 0009-0008-7750-3569
Bulgarian Language Department
Sofia University St. Kliment Ohridski
1000 Sofia, Bulgaria
E-mail: bilyana.radeva@slav.uni-sofia.bg